

Over het oorzakelijk verband in de natuur.¹⁾

I.

Inleiding. De werkelijkheid in zijn vollen omvang is langs redelijken weg niet te kennen.

Wijsgeeren van alle tijden hebben deze waarheid uitgesproken, sommigen met berusting, velen met ontmoediging. De oorzaak van deze relativiteit onzer kennis ligt echter niet in de beperktheid onzer ervaringen, evenmin in het zwak vermogen onzer zintuigen; maar in den aard van het menschelijk denken liggen zelf de bronnen van onzekerheid, waar geen ontkomen aan is. Nergens is dit treffender geteekend, dan op de eerste pagina van Kant's „Kritik der reinen Vernunft.”²⁾

„De mensch gaat uit van grondstellingen, welker gebruik in de ervaring onvermijdelijk zijn gebleken en tegelijk door de ervaring zijn bevestigd. De toepassing in verder verwijderde condities blijkt echter onmogelijk en men neemt zijn toevlucht tot grondstellingen, welke elk gebruik in de ervaring te buiten gaan en toch zóó juist zich voordoen, dat het gewone menschenverstand er vrede mede neemt. Hierdoor echter stort dit zich in de duisternis van tegenspraken, welke door dwalingen moeten zijn ontstaan, die men wel kan vermoeden, maar niet kan vaststellen, omdat de grondstellingen, waarvan de mensch gebruik maakte, de proef der ervaring niet kunnen ondergaan.”

De vooruitgang der natuurwetenschappen in dezen tijd heeft echter menigeen de woorden van den wijsgeer doen vergeten.

¹⁾ Bewerkt naar een referaat gehouden in de I.I. Meivergadering der Christel. Vereen. van natuur- en geneeskundigen.

²⁾ I. KANT. Kritik der reinen Vernunft, Reclamausgabe, S 3.